

Tupe Faigofie poo Aitalafu e Mailei ai?

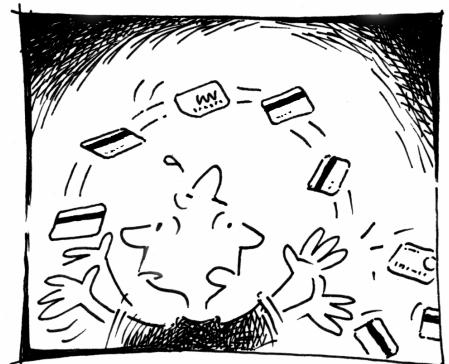
Pepa Aitalafu (Credit Cards)

O pepa aitalafu (credit cards) o ni louni pito i taugata lava. O le tau o le tupe tului e ese le maualuga i le tele lava o credit cards i lo louni a le tagata lava ia (personal loans), louni mo fale ma taavale. O pili o sala i le tuai ona totogi ma le ova ma le limiti ua fai lea ma auala ua matua faigata ai ona totogi pe a oo i tulaga faigata.

O credit cards o leisi lea o auala e pito faigofie lava ona maua ai oe i le nofo aitalafu. Ole faafitauli ua manaomia oe e fai na'o sina totogi pito maualalo i masina taitasi, ma o taimi uma lava e te totogiina ai sina vaega laititi, e mafai ona e toe aitalafu i le toe faaaogaina o lau card i se faleoloa poo se masini e tala ai tupe – ATM.

O le aofai o le tupe e mafai ona e aitalafu ai i lau credit card ua taua o le **limiti o le aitalafu (credit limit)**. E mafai ele kamupani credit card ona toe faaopopo lau limiti ole aitalafu e aunoa ma le siaki pe mafai ona e lavatia le aitalafuina o lena tupe atoa. O lenei faiga e le maua ai sou lelei ae maise lava pe afai ua faataga mai se aitalafu e sili atu i lo le mea e mafai ona e toe totogiina atu.

E tele kamupani credit card e ofoina le pa'u e liliu mai ai paleni o tupe. O nei faiga e matua faaosoooina tele aua e faataga ai ona liliu mai lau aitalafu poo se vaega o lau aitalafu mai le tasi kamupani credit card i leisi ise tau o tului maualalo. Ia faaetete, o tupe tului maualalo e masani ona le tumau ma afai ete le tipitipiina muamua lau credit card, poo le faaititia o le limiti o lau card, e faigofie lava ona iu ina telē lau aitalafu.

E TAUA LAVA: e faaopopo le tului o tino i tupe aitalafu mai lau credit card mai le faletupe poo se masini ATM i le taimi lava lea ma o nisi cards e maualuga tele le tului mo tino i tupe aitalafu. E masani foi ona iai le pili o tino i tupe aitalafu.

Aiaiga e Leai se-Tupe tului

O le tele o faleoloa e ofoina atu louni e leai ni tupe tului mo faatauga o oloa e pei o mea-a-fale, komipiuta ma laau faafafia e tata i fale. Ia faaetete, e ono lafo atu ia te oe se credit card ose vaega o le konokarate o lau louni. O le limiti o le aitalafu o le credit card e ono maualuga atu nai lo le aofai ua e aitalafu ai, e faapaleni ai le leai ose tului ina ia mafai ona faaaoga le card e fai ai lau faatau i isi mea e fai tului. E masani foi ona maualuga tele tau o tului. E fai foi pili o teugatupe e pei ona masani ai.

E te maua foi tala o lau tupe i masina taitasi lea e manaomia ai oe ona fai totogi pito maualalo. Afai o loo e faia nao le totogi maualalo e ono le lava lea e totogi uma ai lau faatau muamua i totonu o le piriota e leai se tului.

E TAUA LAVA: Aua le faaaogaina le pepa aitalafu (credit card). O le tupe tului e masani ona maualuga tele. E sili ona tipitipi le credit card ae ia mautinoa o loo lava le tupe o totogi i masina uma e totogi atoa ai le faatau ao lei uma le piriota e leai se tului. Afai e faaaoga le credit card, poo ua le uma ona totogi le faatau i totonu o le taimi lea e leai ai se tului, e iu ane ua e totogiina se tupe tele mo le tului ma pili.

Tala ia Kali ma Pita

Ua mananao lava Kali ma Pita ise pusa aisa fou. Sa matua fiafia lava ina ua la vaai i le faaolao o faasalalau mai ai "Faigofie lava totogi faale-masina ma e 18 masina e leai se tupe tului". Sa la filifilia loa se pusa aisa ma saini loa ma ni pepa. Mulimuli ane ona la maua lea ose credit card mai le meli. Sa faaaoga le card i nisi o taimi mo la faalavelave peitai e togitogi lava nao le totogi pito maualalo. E fa tausaga ua tuana'i o loo taumafai lava e toe totogi le la aitalafu i le kamupani o tupe lava lea ise tupe tului e 27% i le tausaga.

Faatonu o mea Tautupe

O Faatonu o mea tautupe e fesoasoani e saili ma fai talosaga a tagata o fia fai ni aitalafu ma fesoasoani i tagata e fai mai ai aitalafu ia taulia a latou pisinisi. O faatonu o mea tautupe e ono totogi ise komisi mai tagata e fai ai aitalafu, poo se pili i tagata o fia aitalafu poo la'ua uma i nisi taimi. O faatonu ua faapitoa mo louni o fale e ta'u o **faatonu o mokesi (mortgage brokers)**. E mafai ona aoga faatonu o mea tautupe, peitai e ao ona e silafia o loo fai pisinisi i le faatau atu o louni, ma e le mafai ona latou fiai ni fautuaga fattoatas. O nisi faatonu o mea tautupe poo mokesi e mafai ona taugata tele mo oe ma tuu ai oe mase louni le fetau, e pei ose louni ete le lavatia ona toe totogi.

Afai ua e filifili e faaaoga se faatonu o mea tautupe poo mokesi:

- E faasa e le tulafono pili e togi tupe muamua, e faatoa mafai ona pili mai oe pe a maua sau louni.
- E toatele faatonu e le faia lava ni a latou pili ona o loo totogi i komisi mai tagata o loo fai ai aitalafu. Afai o le a fai mai sana pili, saili seisi faatonu.

- E tatau ona iai se feagaiga tusia ma ia tusia lelei ai mea ua malie le faatonu o le a faia mo oe, auiliiliga o mea e uiga i le louni o loo e fia maua ma pe fia le tau o le auaunaga (pe afai e iai).
- Vaavaai solo. la mautinoa ua e maua ni faamatalaga e uiga i mea o loo avanoa i maketi ma poo a foi ofe ete maua sao mai le tagata e fai ai aitalafu. E le mafai ona e faalagolago i le faatonu nate maua uma louni, poo se louni e sili ona lelei mo oe.

Tala ia Sili ma Toni

E lei leva ona i ai Sili ma Toni i Ausetalia ae mananao loa e faatau se fale. La te le iloa pe mafai ona maua sa la louni. Sa tau iai e le la uo le tamaloa e igoa ia Sio atonu e mafai ona fesoasoani ile tausailiga o se tipe. Sa la faafesootai loa ia Sio ma sa ia fesoasoani loa i le faiga o le louni e faatau ai lo la fale muamua lava.

I sina taimi mulimuli ane ua iloa ai e Sili ma Toni ua la totogi ia Sio le \$3,500 ile taumafaiga o le la louni ao lea la te faigaluega uma ma e mafai lava ona o sa'o laua i le faatonu o mokesi lea e leai sana pili. O le mea moni e lei maua e Sio se aiaiga pito sili o se ofe mo laua i lena taimi.

Lou Lipoti o Aitalafu

O ofisa o lipoti o aitalafu e pei o **Baycorp**, e aoina faamatalaga e uiga i louni sa e talosaga ai, pe sa le mafai ona totogi nei louni, ma isi faamatalaga e pei o le gau ua oo iai. Afai ete talosaga mo se aitalafu, e muamua fesili atu le tagata e fai mai ai le aitalafu mo sau faatagana e siaki ai lou lipoti o aitalafu. O lenei faatagana e masani ona e aumaia pe a uma ona saini lau pepa talosaga.

O le a faia le iloiloga i lau talosaga mo se louni e faatatau i lau tipe maua, au meatotino ma isi au mea na e totogi ma nisi taimi o mea e iai le fesuiai o ou tuatusi ma le umi sa e iai i lau galuega o loo iai nei ma poo ua maea ona totogi atoa isi louni i taimi e faagata ai mai le tagata fai aitalafu lava lea e tasi.

Atonu o le a le talia sau louni pe afai o iloa i lou lipoti o aitalafu se lisi o le faaletonu o le totogiina o nisi louni, e pei o le tuai ona totogi ua silia ma le 60 aso, poo se "lisi ua-faamama", o lona uiga ua le mafai ona maua oe e le tagata sa fai ai le aitalafu. O le lisi o le faaletonu ole totogiina e nofo i lou lipoti o aitalafu mo le 5 tausaga, ma o le lisi ua-faamama mo le 7. Afai ua le talia oe ona o faamaumauga sa maua mai se ofisa o lipoti o aitalafu, e tatau lava ona logo oe e ala i se tusi tusia.. E tatau ona e maua se kopi o lou lipoti o aitalafu - vaaifesoasoani e maua mai mo fesoootaiga auiliili. Afai o lou lipoti o aitalafu o loo lisi ai se mea e le sa'o, e tatau ona ave lau faasea ile Baycorp ma le tagata na fai ai lau aitalafu muamua lava, poo le Ofisa Komesina Tuma'oti o Malo Taupulega (Office of the Federal Privacy Commissioner).

Fesoasoani e maua mai

FAUFAUTUA O MEA TAUTUPE

Credit and Debt Hotline (Laina Tuusa'o mo Totogi ma Aitalafu): o faamatalaga ma faasinoga i le faufautua o mea tautupe poo se tasi e mafai ona fautuaina oe i au filifili pe afai ua le totogiina ile taimi e tatau ai, fetuunai ma le tagata o fai ai le aitalafu poo faasino oe i isi auaunaga talafeagai: **1800 808 488**

FAUTUAGA FAALE-TULAFONO

Consumer Credit Legal Centre (NSW) Inc. (Nofoaga Tutotonu Faale-tulafono mo Aitalafu a Tagata Faatau): e maua mai ai fautuaga faaletulafono e le totogiina mo tagata ua feagai ma faafitauli i louni: **(02) 9212 4111**

Law Access (Auala ile Tulafono) e fesoasoani i tagata e valaau atu e sue faamatalaga ma auaunaga pito sili ona lelei ia fesoasoani ai i o latou faafitauli tau-tulafono ma nisi fesili: **1800 806 913**

RIPOTI O AITALAFU

Baycorp Advantage e maua fua mai ai se kopi o le ripoti o lau aitalafu: **1300 762 207**. A fia fai se faasea e uiga ise faaletonu o i le ripoti o lau aitalafu valaau le: **1300 782 607**.

Office of the Federal Privacy Commissioner (Ofisa Komesina Tuma'oti o Malo Taupulega) e fofogaina faasea e uiga ini mea e le o sa'o i ripoti o aitalafu: **1300 363 992**

O ISI

Australian Securities and Investment Commission (Komisi Inivesi ma Mea e Faamau ai o Ausetalia): **1300 300 630**

Fair Trading Centres (Nofoaga Tutotonu o Fefaaatauaiga Tonu) (faasea e uiga i faatonu o mea tautupe ma taufaasese ma amio taufaasee): **13 32 20**

Financial Ombudsman Service (Auaunaga Omupasimeni i Mea Tautupe) mo ni finauga ma fale tipe poo tagata o aitalafu ai: **1300 780 808**

AUAUNAGA O FAAMATALAUPU MA FAALILIUUPU

E mafai ona e valaau ile auaunaga e le totogiina ma fesili ise faamatalaupu e fesoasoani e faamatala ou faafitauli ise tasi o auaunaga o loo i luga ile telefoni: **13 14 50**

Ose poloketi a Ofisa Tutotonu Faale-tulafono mo Aitalafu a Tagata (Consumer Credit Legal Centre) (NSW) Inc. 2006. O isi Pepa o Talamoni i lenei faasologa e maua ile www.cclcnsw.org.au poo **(02) 9212 4216**